

ONDERNEMERS STEEDS VAKER BELEMMERD DOOR TEKORTEN

Voorwoord

Dit rapport bevat de belangrijkste uitkomsten van de Conjunctuurenquête Nederland van het tweede kwartaal 2022.

De Conjunctuurenquête Nederland brengt voor het Nederlandse bedrijfsleven 4 keer per jaar de belangrijkste ontwikkelingen en verwachtingen in kaart, uitgesplitst naar regio, bedrijfstak en bedrijfsgrootte. De resultaten vormen de basis voor het ondernemersvertrouwen. Deze samenvattende stemmingsindicator geeft de richting aan waarin de Nederlandse economie, specifieke bedrijfstakken of regio's zich waarschijnlijk zullen ontwikkelen.

Samenwerking

De Conjunctuurenquête Nederland is een gezamenlijk onderzoek van het CBS, KVK, EIB, MKB Nederland en VNO-NCW, met de steun van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Doel van de samenwerking is completere informatie over het niet-financiële bedrijfsleven te vergaren tegen minder administratieve lasten.

Saldo's

Deze rapportage werkt met saldo's. Een saldo ontstaat door het percentage ondernemers dat zijn ervaring of verwachting als negatief ziet, af te trekken van het percentage dat een positieve ervaring of verwachting meldt. Als bijvoorbeeld 10 procent van de ondernemers een dalende omzet had en 20 procent een stijgende omzet, ontstaat een saldo van +10 procent. Het saldo geeft in één oogopslag weer of de stemming onder ondernemers positief of negatief is en in welke mate.

Seizoenpatronen

Bij de interpretatie van de cijfers dient rekening te worden gehouden met seizoeninvloeden. Deze spelen bij sommige variabelen een rol, zoals bij omzetten in de landbouw en horeca. Om een uitkomst in een beter perspectief te kunnen plaatsen, verdient een vergelijking met dezelfde periode een jaar eerder om die reden de voorkeur boven

een vergelijking met een kwartaal eerder. Voor het samenstellen van de indicatoren van het ondernemersvertrouwen, worden de onderliggende variabelen wél gecorrigeerd voor seizoenpatronen. Hierdoor kan het vertrouwen elk kwartaal worden vergeleken met een eerder kwartaal.

Het niet-financiële bedrijfsleven

Het niet-financiële bedrijfsleven is een samentelling van secties A Landbouw, bosbouw en visserij, B Winning van delfstoffen, C Industrie, F Bouwnijverheid, G Groot- en detailhandel; reparatie van auto's, H Vervoer en opslag, I Logies-, maaltijd- en drankverstreking, J Informatie en communicatie, L Verhuur van en handel in onroerend goed, M Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening, N Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening, R Cultuur, sport en recreatie, S Overige dienstverlening.

Waarneemperiode

De gegevens voor deze publicatie zijn verzameld in de maand april 2022.

Dit rapport is gepubliceerd op 18 mei 2022. Het rapport van de Conjunctuurenquête derde kwartaal 2022 wordt naar verwachting op 15 augustus 2022 gepubliceerd op ondernemersplein.kvk.nl/coen. Alle cijfers die in deze Conjunctuurenquête Nederland staan, zijn te vinden op opendata.cbs.nl.

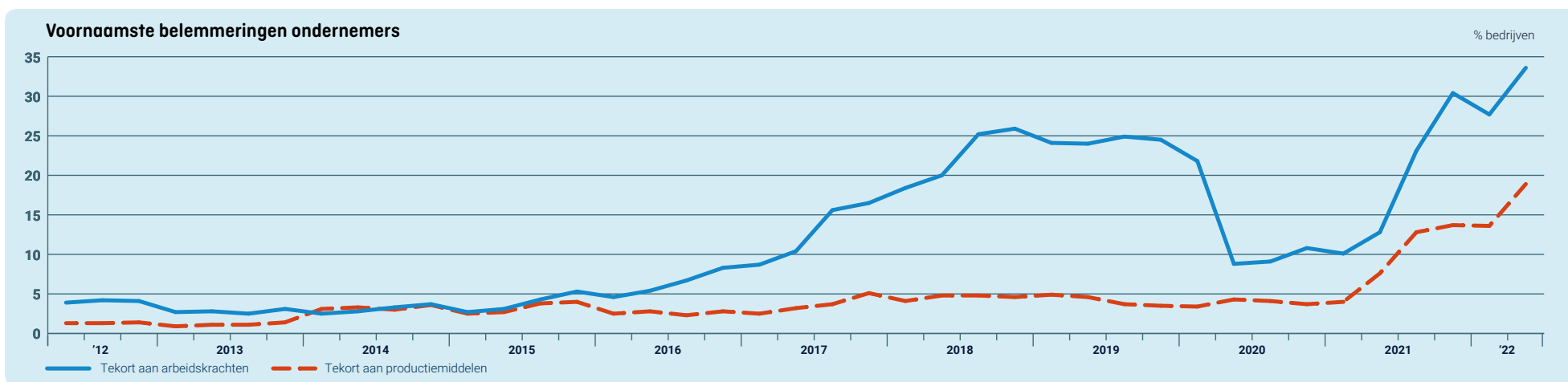
Ondernemers steeds vaker belemmerd door tekorten

Ondernemers worden bij de productie en zakelijke activiteiten in toenemende mate belemmerd door tekorten. Aan het begin van het tweede kwartaal van 2022 vormde het personeelstekort voor bijna 34 procent van de ondernemers de grootste belemmering. Ondernemers in de zakelijke dienstverlening en de horeca noemden deze belemmering relatief het vaakst. Deze belemmering bereikte samen met de belemmering door tekorten aan productiemiddelen, materiaal en ruimte een recordhoogte.

Bijna 19 procent van de ondernemers noemde een tekort aan productiemiddelen als voornaamste belemmering. Ondernemers in productiegerichte bedrijfstakken als de autohandel- en reparatie en de industrie ervaren dit tekort het vaakst als voornaamste belemmering. Ruim 22 procent van de ondernemers ervoeren geen belemmeringen.

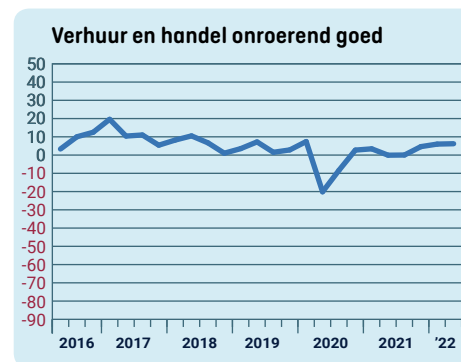
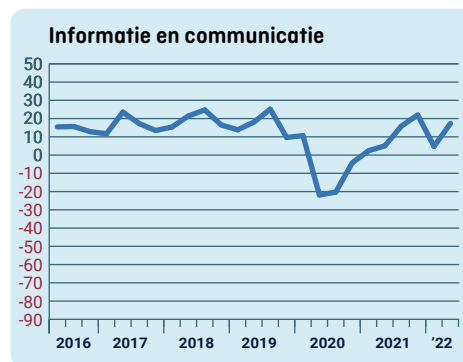
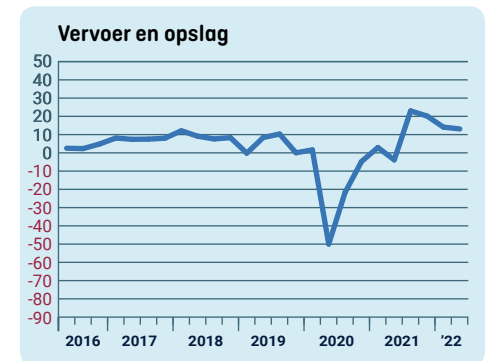
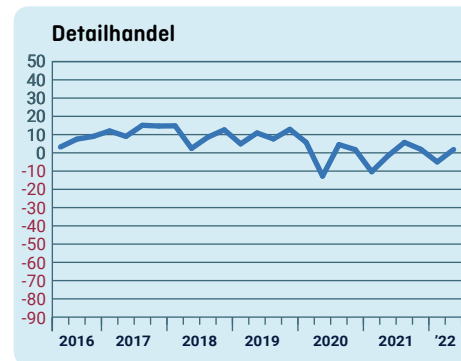
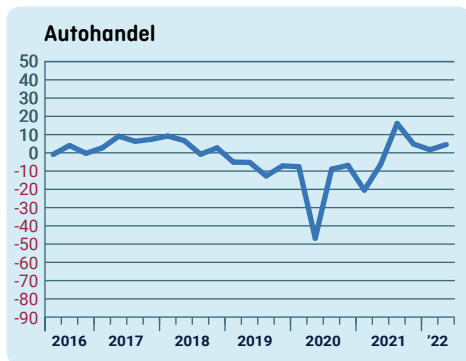
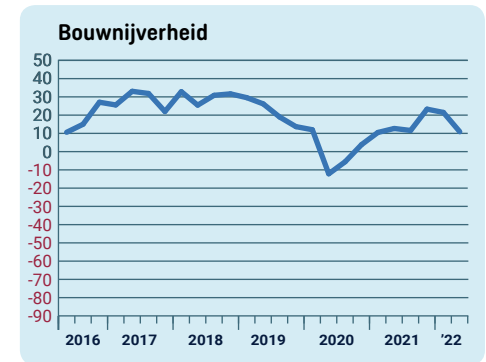
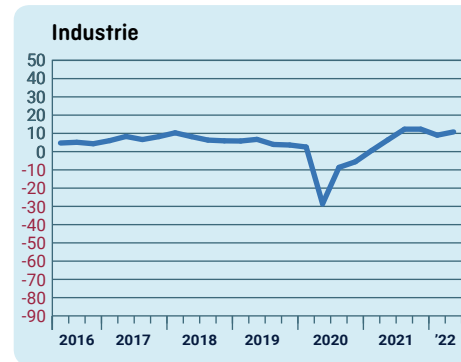
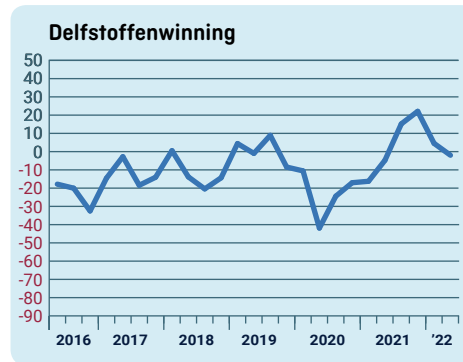
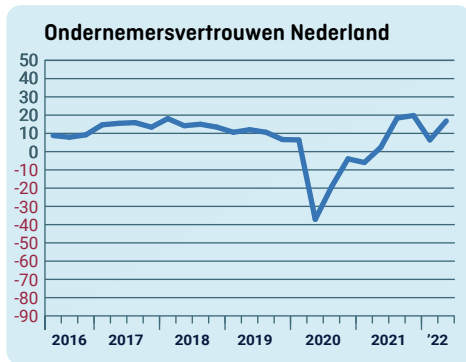
Verder in deze rapportage

- Vertrouwen horecaondernemer neemt toe 5
- Stemming ondernemers over het algemeen verbeterd ten opzichte van 2022 7
- Uitgelicht - Belemmeringen 8
- Uitgelicht - Verwachtingen economisch klimaat 9
- Verwachte ontwikkelingen bedrijfsleven per provincie 10

Bron: CBS, EIB, KVK, MKB Nederland, VNO-NCW. Detailinformatie (conform de webtoegankelijkheidsrichtlijnen voor visueel beperkten) vindt u op [StatLine](#).

Ondernemersvertrouwen per sector Uitkomsten eerste kwartaal 2022

Vertrouwen horecaondernemer neemt toe

Het landelijke ondernemersvertrouwen is toegenomen ten opzichte van een kwartaal eerder en kwam uit op 16,8 aan het begin van het tweede kwartaal. In acht van de elf bedrijfstakken nam het vertrouwen toe ten opzichte van het vorige kwartaal en bij bijna alle bedrijfstakken is het sentiment positief.

Horecaondernemers zijn het meest positief gestemd, op afstand gevolgd door de bedrijfstakken groothandel en informatie en communicatie. De delfstoffenwinning is de enige bedrijfstak waar het sentiment licht negatief is.

Sentiment slaat om in de horeca

Het ondernemersvertrouwen is het sterkst gestegen in de horeca aan het begin van het tweede kwartaal. Deze komt met bijna 41 uit op de hoogste waarde sinds de start van de meting in het vierde kwartaal van 2008. In het vierde kwartaal van 2021 werd de horeca als gevolg van coronamaatregelen gesloten, maar de maatregelen werden in het eerste kwartaal van 2022 gaandeweg versoepeld en opgeheven. Mede hierdoor geeft een groot gedeelte van de horecaondernemers aan dat de ontwikkelingen van de omzet en het economisch klimaat verbeterd zijn in het afgelopen kwartaal. Ook over de derde indicator waaruit het ondernemersvertrouwen in deze bedrijfstak is opgebouwd, de omzetverwachting voor het lopende kwartaal, zijn ondernemers overwegend positief gestemd.

Ondernemers delfstoffenwinning licht negatief

In de delfstoffenwinning zijn ondernemers in tegenstelling tot de andere bedrijfstakken als enige negatief gestemd. Vorig kwartaal was de stemming hier nog gematigd

positief. Deze daling komt door een verslechterde ontwikkeling van het economisch klimaat ten opzichte van het eerste kwartaal. Bedrijfstakken waar het vertrouwen nog net positief is, zijn de detailhandel en de autohandel en –reparatie. Wel nam het vertrouwen in beide bedrijfstakken toe ten opzichte van vorig kwartaal.

Vertrouwen groothandelaren positief

Na de horeca zijn ondernemers in de bedrijfstakken groothandel en de informatie en communicatie het meest positief gestemd. Over zowel de gerealiseerde omzet als de omzetverwachting zijn ondernemers hier overwegend positief. De derde indicator waaruit het ondernemersvertrouwen in deze bedrijfstakken is opgebouwd, de ontwikkeling van het economisch klimaat, is minder positief en zelfs gematigd negatief bij groothandelaren.

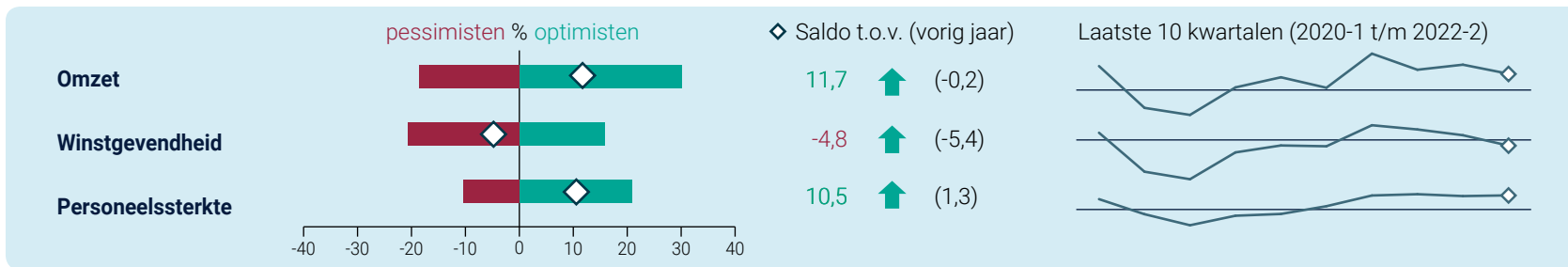
Optimisme bouw neemt af

Het ondernemersvertrouwen van de bouw is positief, maar nam in het tweede kwartaal wel het sterkst af van alle bedrijfstakken en komt uit op het laagste niveau sinds het eerste kwartaal van 2021. Vooral over de gerealiseerde productie waren ondernemers minder positief. Ook over de verwachte personeelssterkte en het oordeel over de orderpositie is een kleiner gedeelte van de bouwondernemers positief dan drie maanden geleden. Ook in de al genoemde delfstoffenwinning en de bedrijfstak vervoer en opslag nam het sentiment iets af aan het begin van het tweede kwartaal. In de bedrijfstakken industrie, verhuur en handel van onroerend goed, en de zakelijke dienstverlening bleef het vertrouwen nagenoeg onveranderd positief.

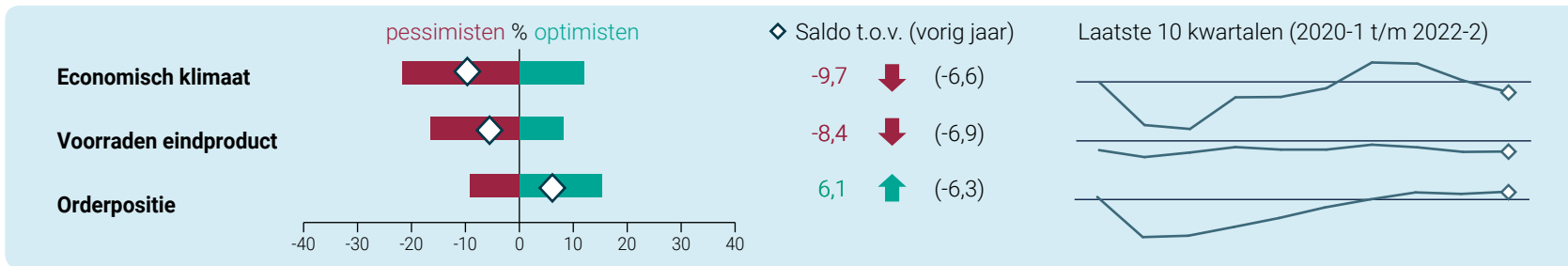
Dashboard Conjunctuurenquête Nederland

Uitkomsten vergeleken met een jaar eerder

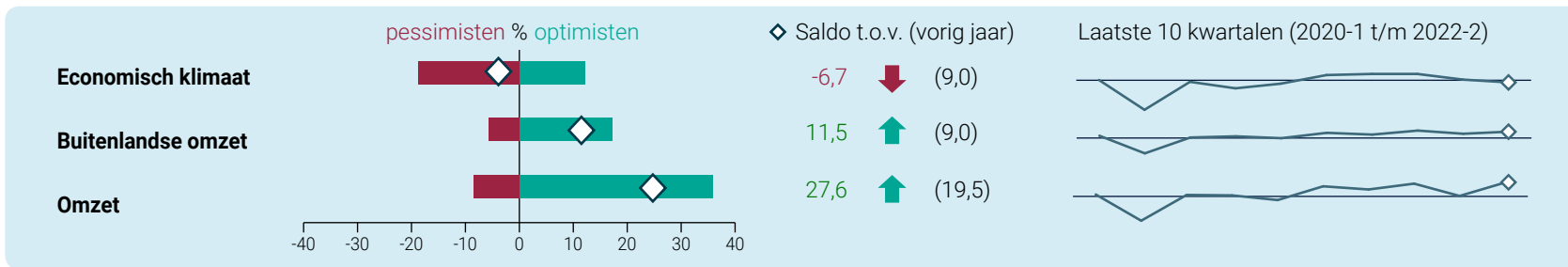
Ontwikkelingen eerste kwartaal

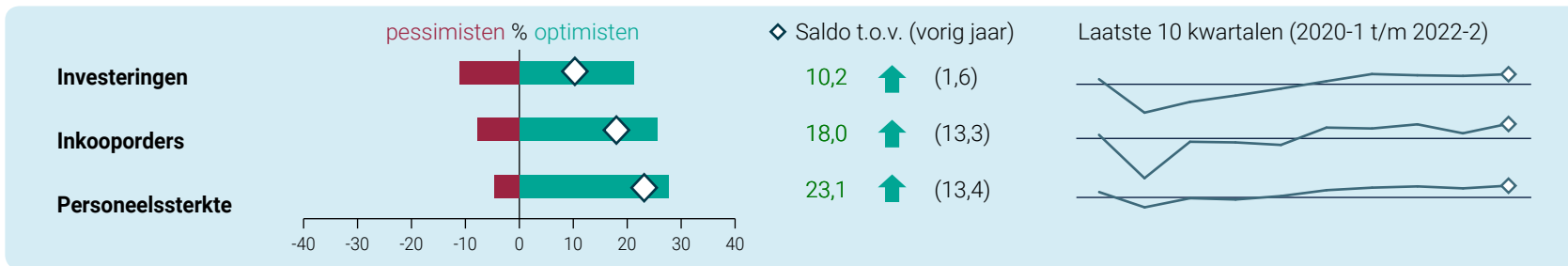
Beoordelingen van de ondernemer begin tweede kwartaal

Verwachte ontwikkelingen tweede kwartaal

Verwachte bedrijfsvoering tweede kwartaal

Stemming ondernemers over het algemeen verbeterd ten opzichte van 2022

Aan het begin van het tweede kwartaal zijn ondernemers over de meeste indicatoren positiever dan in hetzelfde kwartaal vorig jaar. De positief gestemde ondernemers hebben bij acht van de twaalf indicatoren de overhand op de negatief gestemde ondernemers.

Hoe lees ik het Dashboard Conjunctuurenquête Nederland?

Onderwerp In de Conjunctuurenquête Nederland worden ondernemers naar hun oordeel gevraagd over verschillende onderwerpen. Er is een verschil tussen terugblikken op het vorige kwartaal en verwachtingen voor het huidige kwartaal. Hierdoor kan een onderwerp 2 keer voorkomen in het dashboard. De koppen die boven de onderwerpen staan, geven aan of het om terugblikken of verwachtingen gaat. **Staaftogram** (pessimisten/optimisten): de vragen over de onderwerpen in het dashboard kunnen de ondernemers beantwoorden met verbetering, verslechtering, of onveranderd. In deze grafiek is het percentage optimisten (ondernemers die verbetering zien/verwachten) afgezet tegen de pessimisten (zij die verslechtering zien/verwachten). De witte ruit geeft het saldo hiervan weer.

Saldo Het saldo is het verschil tussen het percentage optimisten en het percentage pessimisten, dat ook terug te zien is in het staaftogram. Positieve waarden (meer optimisten dan pessimisten) worden groen weergegeven, negatieve saldi (meer pessimisten dan optimisten) worden rood weergegeven. **T.o.v. vorig jaar** Het saldo van hetzelfde onderwerp in hetzelfde kwartaal een jaar eerder is tussen haakjes weergegeven. Er is gekozen voor hetzelfde kwartaal een jaar eerder, om eventuele seizoeneffecten uit te sluiten. De groene pijl naar boven of rode pijl naar beneden geeft aan of er sprake is van respectievelijk een verbetering of verslechtering. **Lijndiagram** (laatste 10 kwartalen): per onderwerp wordt de ontwikkeling in de laatste 10 kwartalen weergegeven. Hierop is geen seizoencorrectie toegepast. De zwarte horizontale lijn is de nullijn. Het saldo in het laatste kwartaal is met een witte ruit weergegeven.

Ondernemer positiever over omzet

Het aantal ondernemers waarbij de omzet in het afgelopen kwartaal toenam is groter dan in het voorgaande jaar. Per saldo wist bijna 12 procent van de ondernemers de omzet in het eerste kwartaal te vergroten. In hetzelfde kwartaal vorig jaar waren positief en negatief gestemde ondernemers nog in evenwicht. De winstgevendheid daalde bij per saldo bijna 5 procent van de ondernemers. Bij per saldo bijna 11 procent van de ondernemers nam het personeelsbestand toe in de afgelopen drie maanden.

Meer pessimisme over economisch klimaat

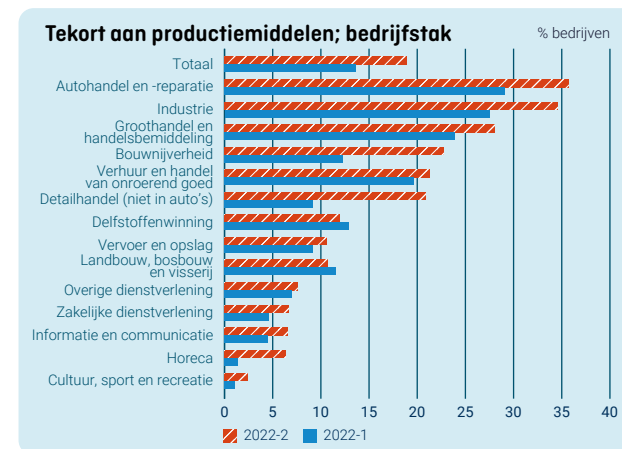
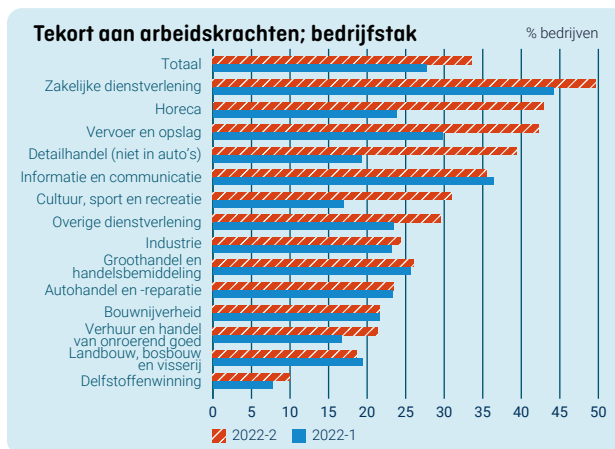
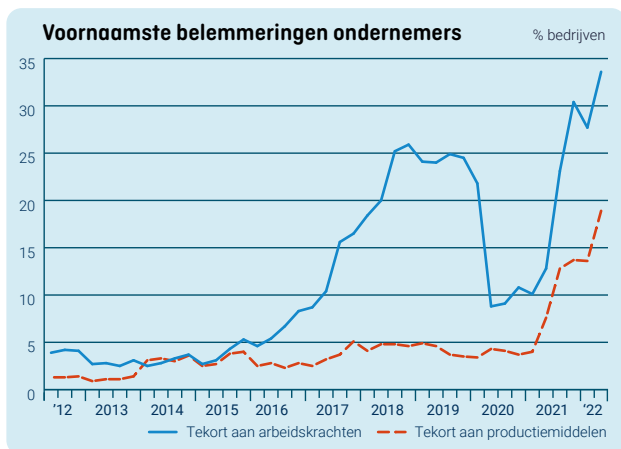
Ondernemers zijn negatiever over de ontwikkeling van het economisch klimaat dan vorig jaar. Per saldo ervoer bijna 10 procent van de ondernemers een verslechtering van het economisch klimaat in het afgelopen kwartaal. Over de voorraden eindproduct zijn ondernemers iets negatiever dan vorig jaar. Er zijn meer ondernemers met een (te) grote voorraad dan een (te) kleine voorraad. Ondernemers zijn wel positiever over hun orderportefeuille dan drie maanden geleden.

Omzettoename verwacht in tweede kwartaal

Ruim een kwart van de ondernemers verwacht een toename van de omzet in het tweede kwartaal tegen 19 procent in hetzelfde kwartaal vorig jaar. Met een saldo van ruim 11 procent zijn ondernemers ook over de buitenlandse omzet optimistisch gestemd. De verwachtingen voor het economisch klimaat zijn met een saldo van bijna -7 procent negatiever dan vorig jaar.

Per saldo verwacht ruim 18 procent van de ondernemers in het tweede kwartaal meer orders te plaatsen bij leveranciers. Per saldo ruim 23 procent van de ondernemers voorziet een groter personeelsbestand en ook verwacht per saldo ruim 10 procent van de ondernemers meer te gaan investeren in het komende kwartaal.

Uitgelicht Belemmeringen

Tekort aan arbeidskrachten en productiemiddelen stijgt opnieuw

In het begin van tweede kwartaal gaf in totaal ruim de helft van de ondernemers aan voornamelijk belemmerd te worden door een tekort aan personeel (33,6%), of productiemiddelen, materiaal en ruimte (18,9 %). Een tekort aan personeel blijft daarmee de belangrijkste belemmering voor ondernemers.

Ook het percentage ondernemers dat belemmerd wordt door een tekort aan productiemiddelen, materiaal en ruimte is in het tweede kwartaal gestegen. Begin 2022 gaf ongeveer 14% van de ondernemers dit aan als voornaamste belemmering, in het tweede kwartaal steeg dit naar bijna 19%. De twee voornaamste belemmeringen voor ondernemers stijgen daarmee verder na de lichte daling in het vorige kwartaal.

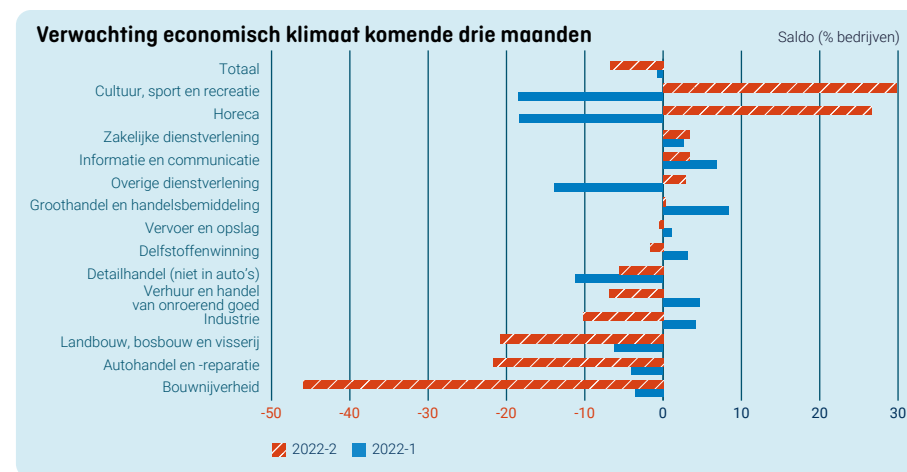
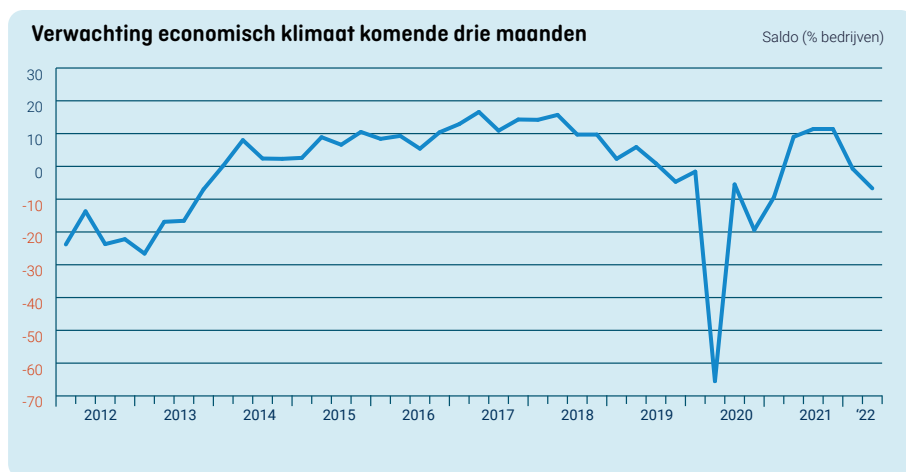
Tekort aan arbeidskrachten sterkst gestegen in de horeca en detailhandel

In bijna alle bedrijfstakken is het tekort aan personeel als voornaamste belemmering gestegen ten opzichte van het vorige kwartaal. Alleen in de landbouw, bosbouw en visserij en de informatie en communicatie is het percentage licht gedaald. De stijging was het grootst in de detailhandel en de horeca. In het eerste kwartaal hadden deze bedrijfstakken nog in grote mate te maken met strenge coronamaatregelen die in het tweede kwartaal allemaal zijn opgeheven. Daarnaast stijgt de vraag naar personeel in de horeca in het tweede en derde kwartaal normaal gesproken sowieso vanwege seizoenseffecten. Belemmeringen als gevolg van personeelstekorten werd met 49,6% het sterkst ervaren in de sector zakelijke dienstverlening. Onder deze bedrijfstak vallen onder andere de uitzendbureaus, beveiligingsdiensten en reisbureaus.

Tekort aan productiemiddelen stijgt het sterkst in de detailhandel en de bouw

Ook het tekort aan productiemiddelen stijgt bij de meeste bedrijfstakken ten opzicht van het vorige kwartaal. Alleen in de delfstoffenwinning en de vervoer en opslag daalde het percentage licht. De stijging was het sterkst in de detailhandel en de bouw waar de percentages met ruim 10 procentpunt stegen naar respectievelijk 20,8% en 22,7%. Bij de bedrijfstakken autohandel en -reparatie (35,7%) en de industrie (34,6%) was het percentage ondernemers die een tekort aan productiemiddelen als voornaamste belemmering noemde het hoogst. Het tekort leek begin 2022 te stabiliseren maar is het afgelopen kwartaal weer sterk gestegen.

Uitgelicht Verwachtingen economisch klimaat

Wisselende verwachtingen over het economisch klimaat

Ondernemers zijn in het tweede kwartaal pessimistischer gestemd over het economisch klimaat dan in het eerste kwartaal van 2022. Het saldo komt met -6,7% een stuk lager uit dan de -0,7% van het vorige kwartaal. Daarmee daalt de verwachting voor het tweede kwartaal op rij en ligt het saldo onder het gemiddelde (-1,1%) van de reeks sinds de start van de meting in 2012. Sinds het vierde kwartaal van 2013 is het saldo, buiten de coronacrisis, niet zo laag geweest. Het beeld verschilt sterk per bedrijfstak.

Verwachtingen bij de door corona getroffen bedrijfstakken juist verbeterd

Hoewel het algemene beeld een daling en per saldo negatieve verwachting over het economisch klimaat laat zien, geldt dat niet voor alle bedrijfstakken. Met name bij de cultuur, sport en recreatie, en de horeca zijn de verwachtingen ten opzichte van het vorige kwartaal omgeslagen. Waar in de vorige meting bij beide bedrijfstakken per saldo bijna een op de vijf ondernemers negatief was, zijn zij nu met respectievelijk 29,8% en

26,6% een stuk positiever. Zoals eerder genoemd zijn dit twee bedrijfstakken die in het vorige kwartaal nog te maken hadden met beperkende coronamaatregelen die in het huidige kwartaal zijn vervallen. Het volledig heropenen van deze bedrijfstakken zal een belangrijke factor zijn in de omgeslagen verwachtingen over het economisch klimaat.

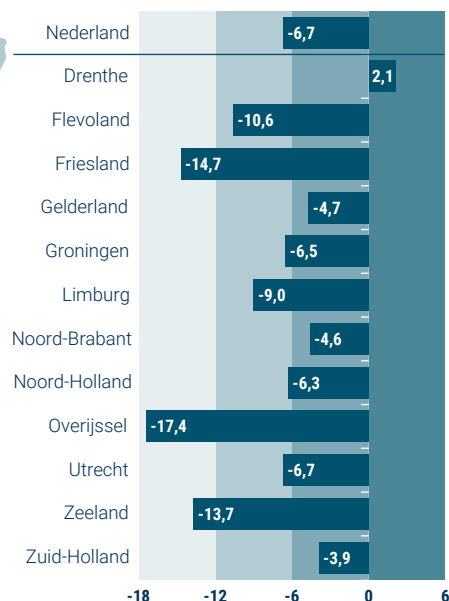
Verwachtingen met name bij de producerende bedrijfstakken sterk gedaald

De negatieve macro-economische ontwikkelingen zorgen bij een aantal bedrijfstakken voor sterke negatieve verwachtingen over het economisch klimaat. Met name in producerende bedrijfstakken als de industrie en de autohandel en -reparatie zijn ondernemers met een saldo van respectievelijk -10,2% en -21,7% somber gestemd. Het meest negatief gestemd over het economisch klimaat zijn ondernemers in de bouw. Het saldo is met -45,9% zeer negatief en komt daarmee ook veel lager uit dan het vorige kwartaal (-3,6%).

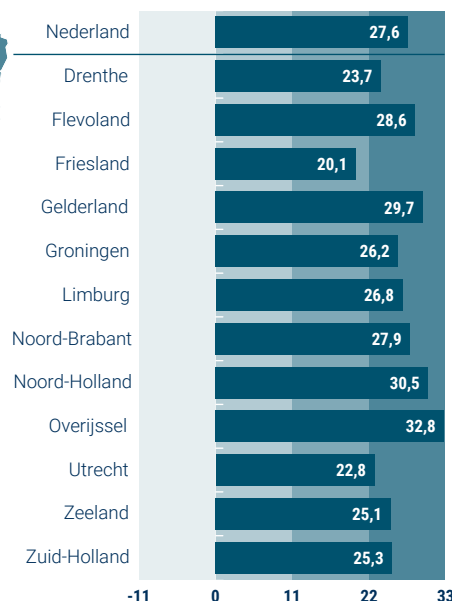
Verwachte ontwikkelingen bedrijfsleven per provincie

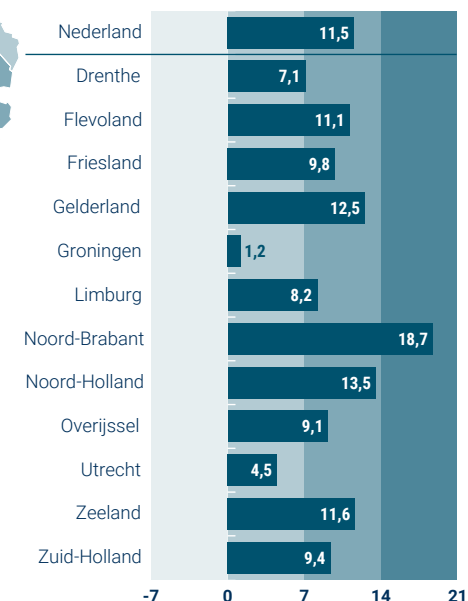
Economisch klimaat

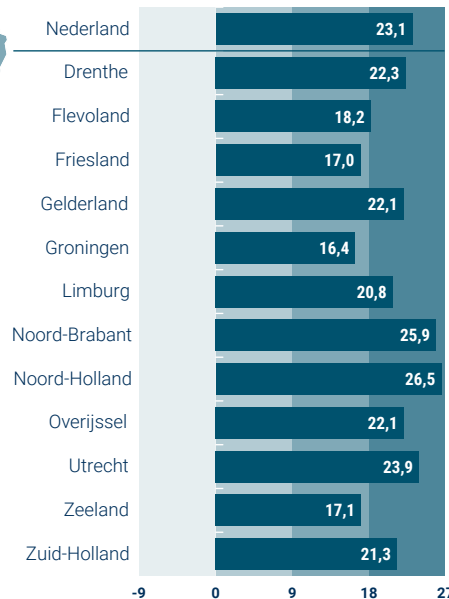
Omzet

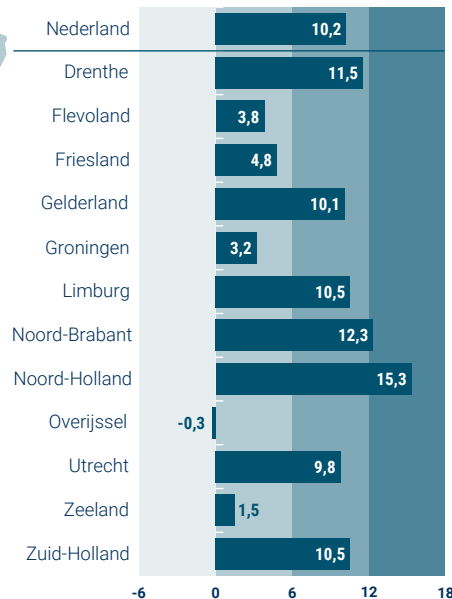
Buitenlandse omzet

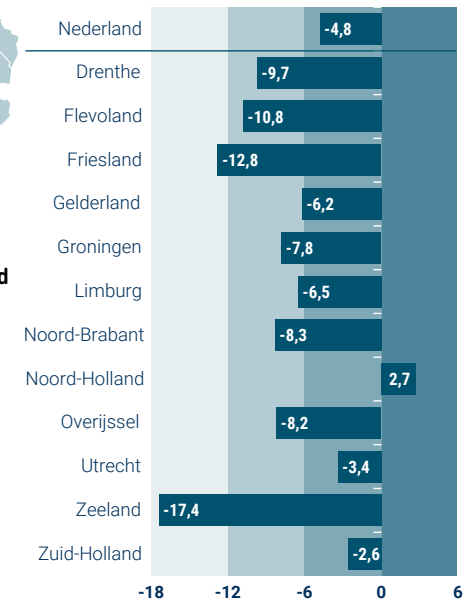
Personeelssterkte

Investerings

Ontwikkelingen winstgevendheid 1e kwartaal

Ondernemers in Noord-Holland meest positief gestemd

De stemming onder de ondernemers is in het tweede kwartaal van 2022 over het algemeen in bijna alle provincies verbeterd ten opzichte van het eerste kwartaal. Met name over de omzet en de personeelssterkte zijn de ondernemers positief gestemd. Over het economische klimaat en de winstgevendheid zijn ondernemers in bijna alle provincies negatief gestemd en ook somberder dan in het vorige kwartaal.

Bij de zes indicatoren die hier worden belicht zijn ondernemers uit Noord-Holland en Noord-Brabant het meest positief. Ondernemers uit Friesland en Zeeland zijn gemiddeld het minst positief. In bijna alle provincies verbeterden de verwachtingen ten opzichte van het vorige kwartaal, alleen bij ondernemers in Groningen en Overijssel waren de verwachtingen gemiddeld minder positief. De grootste stijging van de verwachtingen werd in Drenthe gemeten.

Ondernemers negatief gestemd over het economische klimaat

Ondernemers in elf van de twaalf provincies zijn negatief gestemd over het economische klimaat. Met een saldo van -17,4 waren ondernemers in Overijssel het meest negatief, gevolgd door Friesland (-14,7). Ondernemers in Drenthe (2,1) zijn wel positief gestemd. Landelijk komt het saldo uit op -6,7 procent.

Meer omzet verwacht in het tweede kwartaal

In Overijssel (32,8) en Noord-Holland (30,5) zijn de ondernemers het meest positief gestemd over de verwachte omzet in het tweede kwartaal. Landelijk verwacht per saldo 27,6 procent van de ondernemers een omzettoename. Ten opzichte van het vorige kwartaal is het saldo bij alle provincies flink gestegen, het meest in Flevoland en Zeeland.

Ondernemers in Noord-Brabant en Noord-Holland meest positief over exportverwachtingen

In Noord-Brabant zijn de ondernemers over de export het meest positief gestemd. Per saldo verwacht 18,7 procent van de ondernemers meer te exporteren. In Groningen (1,2) geldt dit voor slechts een kleine meerderheid. Gemiddeld verwacht per saldo 11,5 procent van de ondernemers in Nederland een toename van de export in het lopende kwartaal.

Verwachte toename personeel in alle provincies

In Noord-Brabant en Noord-Holland verwacht per saldo ongeveer 26 procent van de ondernemers meer personeel aan te nemen in het tweede kwartaal van 2022. Hiermee zijn deze provincies het meest positief. Ten opzichte van het vorige kwartaal ligt het saldo in alle provincies hoger, vooral in Drenthe en Noord-Holland steeg het saldo flink. In Groningen (16,4) zijn ondernemers het minst positief. Landelijk komt het saldo uit op ruim 23 procent.

Alleen in Overijssel minder investeringen verwacht

De investeringsbereidheid in het lopende kwartaal is in alle provincies, op Overijssel na, positief. In Noord-Holland, Noord-Brabant, en Drenthe is de stemming het meest positief. Toch daalde het saldo ten opzichte van het eerste kwartaal bij een aantal provincies, vooral in Overijssel.

Minder winst in het eerste kwartaal van 2022

Ondernemers ervoeren over het algemeen een negatieve ontwikkeling van de winstgevendheid in het eerste kwartaal van 2022. Vooral in Zeeland (-17,4) en Friesland (-12,8) was de ontwikkeling negatief, alleen in Noord-Holland (2,7) was het saldo hier positief. In alle provincies is het saldo flink gedaald ten opzichte van het vorige kwartaal. Landelijk kwam het saldo uit op -4,8 procent.

Kerntabel

Ondernemersvertrouwen en Conjunctuurenquête Nederland

Ondernemersvertrouwen			
	2021 4e kwartaal	2022 1e kwartaal	2022 2e kwartaal
Totaal bedrijfsleven	19,8	6,4	16,8
Delfstoffenwinning	22,1	4,5	-2,0
Industrie	12,3	9,0	10,8
Bouwnijverheid	24,9	23,1	12,5
Autohandel en -reparatie	4,8	1,7	4,5
Groothandel	23,5	9,9	18,4
Detailhandel	1,9	-5,0	1,8
Vervoer en opslag	20,2	14,1	13,1
Horeca	34,5	-35,3	40,9
Informatie en communicatie	21,8	4,6	17,2
Verhuur en handel onroerend goed	4,6	6,0	6,2
Zakelijke dienstverlening	20,0	12,4	12,9

Verwachtingen voor het tweede kwartaal niet seizoen gecorrigeerd saldo percentage bedrijven			
	Omzet	Personeel	Economisch klimaat
Totaal bedrijfsleven	27,6	23,1	-6,7
Delfstoffenwinning	42,6	-5,6	-1,6
Industrie	25,4	20,4	-10,2
Bouwnijverheid	15,3	14,5	-45,9
Autohandel en -reparatie	-2,3	15,3	-21,7
Groothandel	34,0	32,4	0,3
Detailhandel	38,8	17,2	-5,6
Vervoer en opslag	31,5	21,2	-0,4
Horeca	57,3	34,8	26,6
Informatie en communicatie	28,2	26,2	3,4
Verhuur en handel onroerend goed	13,6	13,2	-6,8
Zakelijke dienstverlening	22,2	28,0	3,4

Colofon

Uitgave

Mei 2022

Dit rapport verschijnt ieder kwartaal op ondernemersplein.kvk.nl/coen.

Wilt u meer informatie?

Neem dan contact op met één van de COEN-partnerorganisaties:

www.cbs.nl

088 570 70 70 - info@cbs.nl

www.kvk.nl

088 585 15 85 - kennisdesk@kvk.nl

www.eib.nl

020 205 16 00 - eib@eib.nl

www.mkb.nl

www.vno-ncw.nl

070 349 03 49 - amirkhan@vnoncw-mkb.nl

Ondernemersplein
Eén antwoord van de overheid

KVK

MKB
Nederland

VNO NCW

Meer informatie?

Kijk op Statline. Hier treft u alle data uit deze uitgave aan conform de webtoegankelijkheidsrichtlijnen voor visueel beperkten.

[Ondernemersvertrouwen naar bedrijfstak](#)

[Ondernemersvertrouwen naar provincie](#)

[Conjunctuurenquête naar bedrijfstak](#)

[Conjunctuurenquête naar regio \(landsdeel/provincie/COROP\)](#)

[Conjunctuurenquête naar bedrijfsgrootte](#)

Deze uitgave is te downloaden op:
ondernemersplein.kvk.nl/coen

